

THE EFFECTS OF ANNULMENT OF ARBITRATION AWARDS

Mladenovska Stojanovska Stefani

PhD student in the field of civil procedural law, Faculty of Law "Justinianus Primus",
University "St. Cyril and Methodius", Skopje
stefanimladenovska1@gmail.com

Abstract

The subject of this paper is the legal outcome and effects of annulment of the arbitration awards. The annulled arbitration award does not produce any legal effect in the country in which it was annulled, neither in any other country, which means that its recognition, i.e. execution, cannot be achieved. However, there are certain exceptions on the basis of which an arbitral award may be recognized and enforced in some countries despite having been annulled. This possibility derives from the European Convention on International Commercial Arbitration from Geneva, 1961 and the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards from New York, 1958. The dilemma in arbitration legal science is whether such a procedural possibility should exist at all. My research shows that some jurisdictions have a stricter regime for instance - the one in the United States of America where arbitration legislation does not allow an annulled arbitral award by the host country to produce legal effect on its territory, while France has a much more liberal regime. Regarding the legal outcome of annulled arbitration decisions, the following dilemmas are also present: which forum is competent for further dispute resolution - state court or arbitration, what happens with the arbitration agreement and with the mandate of the arbitration court. The purpose of this paper is to provide an answer to most dilemmas regarding the legal outcome and effects of annulment of arbitration decisions through a comparative review of legal norms and judicial practice in countries with different legal systems.

Keywords: *Effects of annulment, act for initiation of annulment procedure, legal outcome of annulled arbitration decisions, European Convention on International Commercial Arbitration from Geneva, 1961, Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards from New York, 1958*

ЕФЕКТИ ОД ПОНИШТУВАЊЕТО НА АРБИТРАЖНИТЕ ОДЛУКИ

Младеновска-Стојановска Стефани

Докторанд од областа на граѓанското процесно право, Правен факултет „Јустинијан Први“,
Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје
stefanimladenovska1@gmail.com

Апстракт

Предмет на овој труд е правната судбина и ефектите од поништувањето на арбитражните одлуки. Поништената арбитражна одлука не произведува никакво правно дејство во државата во која е поништена, а по правило ниту во една друга држава, што значи дека не може да биде издејствувано нејзино признавање, односно извршување. Сепак, постојат определени исклучоци врз основа на кои арбитражната одлука може да биде признаена и извршена во некоја друга држава и покрај тоа што е поништена. Ваквата можност произлегува од режимот на Европската конвенција за меѓународна трговска арбитража од Женева, 1961 година и Конвенцијата за признавање и извршување на странски арбитражни одлуки од Њујорк, 1958 година. Она што е дилема во арбитражната наука е дали воопшто треба да постои ваква процесна можност. Истражувањето покажува дека некои законодавства имаат построг режим - арбитражното

законодавство на САД не дозволува поништена арбитражна одлука од страна на државата во која е донесена да произведе правно дејство на нејзината територија, додека Франција има многу полиберален режим. Во однос на правната судбина на поништените арбитражни одлуки се отвораат доста интересни прашања, меѓу кои: кој форум е надлежен за понатамошно решавање на спорот - државен суд или арбитража, што се случува со арбитражната спогодба и со мандатот на арбитражниот суд. Целта на овој труд е да даде одговор на сите дилеми во врска со правната судбина и ефектите од поништувањето на арбитражните одлуки преку компаративен преглед на законското нормирање и судската практика во земјите со различен систем на уредување.

Клучни зборови: *Ефекти од поништувањето, тужба за поништување, правна судбина на поништени арбитражни одлуки, ЕКМТА од 1961 година, ЊК од 1958 година.*

Вовед

Во меѓународното арбитражно право познати се ситуации во кои може да дојде до признавање и извршување на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло во други држави под определени т.н. „вентили“, т.е. основи содржани во меѓународни документи и тоа во Конвенцијата за признавање и извршување на странски арбитражни одлуки од Њујорк од 1958 година (во понатамошниот текст од овој труд ЊК од 1958 година) и Европската конвенција за меѓународна трговска арбитража од Женева од 1961 година (во понатамошниот текст од овој труд ЕКМТА од 1961 година).

За разлика од ЕКМТА од 1961 година, која изречно ја уредува можноста поништена арбитражна одлука во држава на потекло да биде признаена во друга држава под определени услови, ЊК од 1958 година, директно не го уредува предметното прашање и остава на самите држави да развијат судска практика во поглед на постапувањето. Имено, не постои единствен начин на постапување од страна на сите земји во поглед на признавањето и извршувањето на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло во друга држава од причина што применуваат различни теории (пристапи) и тоа територијална – конзервативна и делокализирана – либерална, што за своја последица повлекува различни ефекти во различни држави.

Во однос на правната судбина на арбитражната спогодба по поништувањето на арбитражната одлука, можеме да кажеме дека истата зависи од причините поради кои дошло до поништување. Имено, постојат земји, кои во своите арбитражни законодавства изречно ги регулираат ефектите од поништувањето (арбитражното законодавство на Германија) но, и такви какво што е арбитражното законодавство на Република Северна Македонија, кои преку методот на толкување посредно ги уредуваат ефектите од поништувањето на арбитражните одлуки.

1. Признавање и извршување на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло во други држави според територијална теорија (пристап) за одредбите на ЊК од 1958 година

Според територијалната теорија не постои можност поништена арбитражна одлука во држава на потекло да произведе правно дејство во некоја друга држава (Gagy, 2014). Правото на државата каде е донесена арбитражната одлука е единственото релевантно право, според кое се одредува правната судбина на арбитражната одлука и во таа насока „ако арбитражната одлука била поништена во земјата на потекло, странските судови се обврзани со таквата одлука (Van den Berg, 1985). И, како што правната наука вели „кога арбитражната одлука е поништена во земјата во која е донесена очигледно е дека играта е завршена“ (Van den Berg, Enforcement of Annulled Arbitral Awards?, 1998).

Основот за одбивање на признавање и извршување на арбитражната одлука која била поништена во државата на потекло во некоја друга држава, приврзаниците на територијалниот пристап го гледаат во членот V (1) (e) од ЊК од 1958 година, кој предвидува дека признавањето и извршувањето на одлуката може да биде одбиено на барање на странката против која се

истакнува одлуката, единствено ако таа странка поднесе доказ до надлежната власт на земјата во која се бара признавање и извршување „дека одлуката не станала задолжителна (обврзувачка) за странките или дека ја поништила или запрела надлежната власт во земјата во која или врз основа на законот на кој е донесена“ (Van den Berg, *Enforcement of Annulled Arbitral Awards?*, 1998).

Истражувањето ни покажува дека судската практика на САД повеќе се приклучува кон територијалниот пристап во поглед на признавањето и извршувањето на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло (Born, 2014), особено по случајот *Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt*¹, но сепак не можеме да кажеме дека не се носат и одлуки засновани на делокализираниот пристап.

Во случајот *Baker Marine (NIG.) Ltd v. Chevron (NIG.) Ltd (BAKER MARINE NIG LTD v. CHEVRON NIG LTD (1999), 2024)*, спорот настанал од склучен договор за услуги помеѓу Chevron од една страна и Baker Marine од друга страна. Baker Marine покренала арбитражна постапка против Chevron бидејќи постапил спротивно на договорот за услуги. Во арбитражната постапка била донесена одлука во корист на Baker Marine која подоцна од страна на надлежен суд во Нигерија била поништена. Во меѓувреме, Baker Marine побарала признавање и извршување на арбитражната одлука во САД и покрај фактот што истата била поништена во државата во која била донесена. Ваквото барање било одбиено од страна на судот на признавањето во САД, а одлуката за одбивање била потврдена и од страна на повисокиот суд на САД. Имено, во образложението на одлуката јасно се изразува територијалниот пристап во постапувањето од страна на судовите во САД од причина што на одбивање на барањето за признавање, судот се повикал на членот V (1) (e) од ЊК од 1958 година кој дозволува да се одбие признавање на арбитражна одлука, која е поништена во државата на потекло.

Како и претходниот, така и случајот *Spier v. Calzaturificio Tecnica (Spier v. Calzaturificio Tecnica, SpA, 71 F. Supp. 2d 279 (S.D.N.Y. 1999), 2024)*, се карактеризира со донесување на одлука со која не се дозволува признавање и извршување на поништена арбитражна одлука на територијата на САД. Имено, спорот настанал од договор за услуги помеѓу Spier од една страна и Calzaturificio Tecnica од друга страна. Арбитражниот суд донел одлука во корист на Spier. Незадоволен од донесената одлука Calzaturificio Tecnica поднесува тужба за поништување до надлежниот суд во Италија, додека во меѓувреме Spier иницира постапка на признавање и извршување на арбитражната одлука во САД. Надлежниот суд во САД, зазема став дека ќе го почека исходот на постапката за поништување и во зависност од исходот ќе донесе одлука. Во постапката за поништување, арбитражната одлука се поништува и аналогно на тоа судот на признавањето во САД не дозволува признавање на таквата одлука, со образложение дека согласно членот V (1) (e) од ЊК од 1958 година, поништена арбитражна одлука претставува основ за одбивање на признавањето.

Територијалниот пристап и има свое оправдување, бидејќи овозможува предвидливост (Van den Berg, *The New York Convention: Its Intended Effects, Its Interpretation, Salient Problem Areas*, *The New York Convention of 1958*, 1996) и спречува поништена арбитражна одлука да биде признаена од страна на друг флексибилен суд и на тој начин да бидат остварени права кои инаку не би требало да бидат остварени (Thadikaran, 2014).

2. Признавање и извршување на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло во други држави според делокализираната теорија (пристап) за одредбите на ЊК од 1958 година

Според делокализираната теорија, седиштето на арбитражата се избира само поради причини на практичност (Emmanuel, 1999) и оттука ставот дека поништувањето на арбитражната одлука во држава на потекло е потполно ирелевантно од аспект на нејзиното признавање и извршување во некоја друга држава. Исто така, според оваа теорија арбитражите имаат пошироки овластувања, во смисла дека истите не се врзани само за правото на државата каде е седиштето на арбитражата (Emmanuel, 1999), туку дека нивните овластувања произлегуваат од сите правни

¹ Повеќе за овој случај кај делокализираниот пристап, бидејќи одлуката во овој случај е заснована на делокализираниот пристап, а признавањето било побарано и во САД и во Франција;

системи кои го уредуваат арбитражното решавање на споровите (Emmanuel, 1999). Во оваа насока треба да се сфати и можноста поништена арбитражна одлука во држава во која е донесена, сепак да може да биде признаена и извршена во некоја друга држава, затоа што според правилата на таа држава арбитражната одлука не би била поништена (Emmanuel, 1999).

Централното сфаќање за делокализираниот пристап при признавање и извршување на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло во друга држава, пред сè го наоѓаме во судската практика на Франција (Born, *International Arbitration: Law and Practice*, 2015). Имено, во француската судска практика заземено е стојалиште дека признавање и извршување на арбитражни одлуки кои се поништени во земја на потекло е решение кое произлегува од режимот на ЊК од 1958 година, пред сè од членот VII, ст. 1 кој дава можност при признавање на странска арбитражна одлука да се примени поповолно право. Имено, согласно членот VII, ст. 1 од ЊК од 1958 година и членот 1502 од Законикот за граѓанска постапка на Франција (согласно кој поништувањето на одлуката не е пропишано како пречка за признавањето и извршувањето) развиена е практика на признавање и извршување на арбитражни одлуки кои се поништени во држава на потекло на нејзина територија.

Неколку случаи од француската судска практика од областа на признавањето и извршувањето на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло имаат извршено соодветно влијание, меѓу кои: *Société Norsolor v. Société Pabalk Ticaret Limited Sirketi* (rance / 09 October 1984 / France, Cour de cassation / *Société Pabalk Ticaret Limited Sirketi c. Société Norsolor* / 83-11.355, 2024); *Société Hilmarton Ltd v. Société Omnium de traitement et de valorisation (OTV)* (France / 23 March 1994 / France, Cour de cassation / *Société Hilmarton Ltd v. Société Omnium de traitement et de valorisation (OTV)* / 92-15.137, 2024) и *Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt* (United States / 31 July 1996 / United States, U.S. District Court, District of Columbia / *Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt* / 94-2339, 2024), а кои ќе бидат разгледани во понатамошниот текст од овој труд.

Имено, во случајот *Société Norsolor v. Société Pabalk Ticaret Limited Sirketi*, спорот произлегува од склучен договор за услуги помеѓу Pabalk од една страна и Norsolor од друга страна. По спроведената арбитражна постапка се носи одлука во корист на Pabalk, кој иницира постапка за признавање на арбитражната одлука во Париз и покрај фактот што во Виена веќе тече постапка за поништување на арбитражната одлука. Во меѓувреме се носи одлука за поништување во Виена и врз основа на истото, Norsolor поднесува жалба до повисокиот суд во Франција да го одбие признавањето и извршувањето, но неговото барање се одбива затоа што судот на признавањето во Франција ја применува одредбата за поповолно право (членот VII, ст. 1 од ЊК од 1958 година и членот 1502 од Законикот за граѓанска постапка на Франција). По ваквото одбивање, следи постапка пред највисокиот суд во Франција кој ја поништува одлуката за признавање, со насоки дека судот на признавањето и во случај кога ја применува одредбата за поповолно право од ЊК од 1958 година, сепак за да ја признае арбитражната одлука која била поништена во држава на потекло, треба да води сметка дали со признавањето на таквата одлука се повредуваат правилата за јавен поредок на Франција. Во оглед на фактот дека со признавањето на одлуката била извршена повреда на правилата за јавен поредок на Франција, не се дозволило признавање. И покрај фактот што овој случај има негативен расплет, сепак јасна е интенцијата на француската практика за признавање на поништени арбитражни одлуки, потпирајќи се на делокализираниот пристап.

Случајот *Société Hilmarton Ltd v. Société Omnium de traitement et de valorisation (OTV)* ни ја отсликува вистинската заложба на Франција за делокализираниот пристап за признавање и извршување на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло, на своја територија. Имено, во предметниот случај, спорот настанал од договор склучен помеѓу Hilmarton и OTV и истиот бил решен во постапка на арбитража во Женева, во корист на OTV. Во меѓувреме било побарано признавање во Франција и покрај фактот што одлуката била претходно поништена во Швајцарија. Одлуката за признавање била оспорена од страна на Hilmarton пред повисокиот суд на Франција, кој заземал став дека судот на признавањето во Франција, правилно постапил кога ја признал арбитражната одлука врз основа на член VII, ст. 1 од ЊК од 1958 година, бидејќи признавањето и извршувањето на предметната одлука не било спротивно на правилата за јавен поредок на Франција. На ваков став бил и Врховниот суд на Франција и во таа насока тој само

ја потврдил и првостепената и второстепената одлука за признавање на предметната арбитражна одлука.

Случајот *Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt* е пример за тоа како американските судови во процесот на признавање на поништени арбитражни одлуки во државата на потекло го имаат применето делокализираниот пристап и покрај тоа што се залагаат за територијалниот. Случајот го анализираме во овој дел од трудот, од причина што признавање било побарано и во САД и во Франција. Имено, спорот настанал во врска со договор склучен помеѓу Arab Republic of Egypt од една страна и американската корпорација Chromalloy од друга страна. Истиот бил доверен на решавање пред арбитража и била донесена одлука во корист на Chromalloy. Во меѓувреме била донесена одлука за поништување на арбитражната одлука во Египет, но биле иницирани и постапки за признавање и извршување на арбитражната одлука во Франција и САД. Имено, во Франција (*France / 14 January 1997 / France, Cour d'appel de Paris / République arabe d'Egypte v. Société Chromalloy Aero Services / 95/23025, 2024*) одлуката била признаена врз основа на член VII, ст. 1 ЊК од 1958 година, на начин што францускиот суд за признавање применил поповолно француско право, членот 1502 од Законикот за граѓанска постапка на Франција и во таа насока и образложението на францускиот суд „францускиот судија не смее да одбие признавање и извршување освен во оние случаи таксативно набројани во член 1502 од Новиот граѓански законик“. Со оглед на фактот дека предметната одлука не била спротивна на јавниот поредок на Франција, истата била признаена. Предметната одлука била признаена и во САД (*United States / 31 July 1996 / United States, U.S. District Court, District of Columbia / Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt / 94-2339, 2024*) со образложение дека поништувањето било спротивно на правилата за јавен поредок на САД и поради тоа дозволил на нејзината територија да и се признае дејството на одлуката која инаку била поништена во Египет, поради фактот што американскиот суд утврдил дека со поништувањето на арбитражната одлука во Египет, очигледно била нанесена фундаментална неправда и во таа насока и одлуката за признавањето се со цел да се исправи сторената неправда.

Кога сме кај оправдувањето од примената на делокализираниот – либерален пристап во поглед на признавањето и извршувањето на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло, истото најпрво се должи на самата формулација на одредбата од членот VI од ЊК од 1958 година, кој предвидува можност за судот на признавањето да го почека исходот од постапката на поништувањето, но не го спречува и да дозволи признавање. Имено, имајќи ја предвид формулацијата на предметната одредба, правната наука и со право вели дека „доколку намерата на изготвувачите на предметната Конвенција била поништена арбитражна одлука во земја во која е донесена да не може да се признае и изврши во друга држава, тогаш и не би постоела ваква процесна можност, туку веднаш би се одбило признавањето, односно извршувањето“ (Emmanuel, *The Enforcement of Awards Set Aside in the Country of Origin*, ICSID Review, 1999).

Следно, формулација на членот V (1) (e) од ЊК од 1958 година, се предвидува можност, а не должност за судот на признавањето и извршувањето да одбие признавање доколку „одлуката не станала задолжителна (обврзувачка) за странките или дека ја поништила или запрела надлежната власт во земјата во која или врз основа на законот на кој е донесена одлуката“, што повторно оди во прилог на делокализираниот пристап на ЊК од 1958 година.

Доголку повеќе што во ЊК од 1958 година во членот VII (1) се предвидува можност за примена на поповолно право, во случај на признавање и извршување на арбитражна одлука поништена во земја на потекло. Правилото за поповолно право од член VII (1) од Конвенцијата предвидува можност за судот на признавањето да усвои полиберална позиција во однос на спроведувањето на странски арбитражни одлуки. Во таа насока, слободно може да се признае и изврши странска арбитражна одлука која е поништена во држава на потекло поради причини за поништување предвидени во држава во која е донесена, а истото да не претставува причина за поништување во државата во која се бара нејзино признавање. Така, се поставува прашањето зошто би постоела ваква одредба, ако идејата на Конвенцијата не е да се дозволи признавање на арбитражни одлуки, кое се поништени во држави на потекло.

3. Потреба од усвојување на единствен пристап во поглед на постапувањето при признавање и извршување на странски арбитражни одлуки поништени во држава на потекло во други држави

Различното толкување на одредбите на ЊК од 1958 година во поглед на постапувањето при признавање и извршување на арбитражни одлуки поништени во држава на потекло во други држави, поточно можноста во едни држави да биде издејствувано признавање, а во други не, за последица може да повлече недоверба во арбитражата и избегнување на нејзино договарање што не е целта на арбитражата како алтернативен начин на решавање на спорови (Hendel J. C. & Pérez Nogales M. A., 2019).

Имено, големата дискрепанца помеѓу двата пристапа создава една неизвесна состојба, која би можела да се надмине според едни автори со измена на текстот на ЊК од 1958 година на начин што истата би се прилагодила на потребите на меѓународната заедница (Teixeira, 2019), а според други со формирање на еден меѓународен форум кој ќе биде надлежен за поништување на арбитражни одлуки, врз основа на меѓународно прифатени стандарди, а чии одлуки ќе бидат обврзувачки за националните судови (B., 2019).

Она што ние го сметаме за најразумно решение во поглед на надминување на ваквата состојба е пред сè да се прави разлика поради која причина била поништена арбитражната одлука во државата на потекло и во таа насока судот на поништувањето да одлучи дали ќе дозволи признавање и извршување или не. Имено, доколку арбитражната одлука во државата на потекло била поништена поради чисто локални стандарди, истото не би требало да претставува пречка за нејзино признавање (B., 2019), во спротивно доколку арбитражната одлука била поништена поради меѓународни стандарди, во тој случај би постоела реална пречка за признавање и извршување на арбитражната одлука (J., 1998). Овој пристап се чини како најразумно решение, од причина што истиот обезбедува примена на ЊК од 1958 година без нејзина измена и овозможува евентуалните неправди сторени од страна на судот на поништувањето во државата на потекло да се исправат на начин што одлуката ќе биде признаена и извршена во некоја друга држава затоа што истата не ги прекршила меѓународните стандарди (не ги повредила правила за меѓународен јавен поредок, одлуката не е резултат на корупција во смисла на транснационална дефиниција за корупција и сл.) (Paulsson, 1999).

4. Признавање и извршување на арбитражна одлука која е поништена во држава на потекло во друга држава согласно одредбите на ЕКМТА од 1961

За разлика од содржината на ЊК од 1958 година која остава простор за дополнително толкување дали поништена арбитражна одлука во држава на потекло може да биде признаена и извршена во друга држава (C., 2009), ЕКМТА од 1961 година изречно ја уредува ваквата можност (E., 1999).

Она што треба да се напомене пред да преминеме кон елаборација на посебниот механизам на признавање и извршување на странски арбитражни одлуки кои се поништени во држава на потекло согласно ЕКМТА од 1961 година е фактот дека предметната Конвенција во моментов има 31 земја – потписничка (Status European Convention on International Commercial Arbitration, 2024), за разлика од ЊК од 1958 година која има 168 земји – потписнички (Contracting States, 2024), затоа не можеме да се потпреме исклучиво на неа, бидејќи бројот на земји потписнички е значително помал и режимот не е достапен за оние земји кои не се потписнички на истата.

Посебниот механизам на признавање и извршување на странски арбитражни одлуки кои се поништени во држава на потекло, согласно членот IX од ЕКМТА од 1961 година се состои во тоа што и покрај фактот што одлуката е поништена во државата на потекло, која е потписничка на Конвенцијата, се предвидува можност за признавање на таквата одлука во друга држава – потписничка на Конвенцијата, доколку двете странки имаат живеалиште, трајно престојувалиште, односно седиште во држава потписничка на Конвенција поради причина која

не е предвидена како причина за поништување во предметната Конвенција (C., *The Enforcement of Awards Annulled in their Place of Origin. The French and U.S. Experience*, 2009).

ЕКМГА од 1961 година, предвидува пократка листа на причина за одбивање на признавањето, за разлика од ЊК од 1958 година и меѓу причините не се вбројуваат оние кои се однесуваат на повредата на правилата за јавниот поредок и правилата за објективна арбитрабилност.

Иntenцијата за опстанок на арбитражната одлука и по поништувањето во државата на потекло согласно предметната Конвенција е и повеќе од јасна и можеме да кажеме дека со самото исклучување на повредата на правилата за јавниот поредок и објективната арбитрабилност како причини за поништување, се дозволува признавање на арбитражна одлука која била поништена поради локални стандарди во државата на потекло, со оглед на фактот дека јавниот поредок (националниот) и објективната арбитрабилност се во доменот на внатрешното уредување на државите и на некој начин правилата со кои се уредуваат не претставуваат меѓународни стандарди.

Имено, ваквиот режим на признавање на поништена арбитражна одлука во држава потписничка на ЕКМГА од 1961 година во друга држава потписничка е потврдено и со судска одлука на Австрискиот Врховен суд - OGH 20.10.1993, 3 Ob 117/93, кој има признаено арбитражна одлука и покрај фактот што во Словенија била поништена поради повреда на правилата за јавен поредок. Во таа насока и самата оправданост на поставеноста на предметната Конвенција „законите и вредностите на една држава договорничка не треба да се користат за утврдување на извршност во сите други држави договорнички“ (Wolff, et al., 2019).

5. Правната судбина на арбитражната спогодба по поништувањето на арбитражната одлука

Правната судбина на арбитражната спогодба по поништувањето на арбитражната одлука пред се зависи од причината поради која дошло до поништување на арбитражната одлука. Имено, доколку причина за поништување на арбитражната одлука била неполноважноста на арбитражната спогодба или неарбитрабилноста на спорот, во тој случај сосема е јасно дека за да се спроведе ново арбитражно судење во случај на неполноважност на арбитражната спогодба потребно е да се склучи нова арбитражна спогодба или евентуално правната заштита да се побара пред државен суд, а во случај на неарбитрабилност на спорот, правната заштита може исклучиво да се побара пред државен суд. Но, доколку одлуката била поништена поради некоја процедурална причина, сосема е оправдано арбитражната спогодба и понатаму да е во сила и истата да претставува основа за ново арбитражно судење (L., 2009).

Имено, Модел – законот на UNCITRAL од 1985 година по чиј пример се правени најголем дел од арбитражните законодавства на различни земји, изречно не го уредува прашањето за ефектите од поништувањето на арбитражните одлуки и остава можност самите држави да го уредат ова прашање. Имено, арбитражното законодавство на Германија, изречно ги регулира ефектите од поништувањето и тоа во членот 1059 став 5 од германскиот Закон за арбитража предвидува дека арбитражната спогодба и по поништувањето има правна важност, освен ако арбитражната одлука била поништена поради нејзина неполноважност.

Законот за арбитража на Србија, прашањето за правната судбина на арбитражната спогодба по поништувањето го уредува преку одредбите кои се однесуваат на арбитражната постапка по поништувањето на арбитражната одлука и се предвидува дека арбитражната спогодба и по поништувањето има правна важност, освен ако арбитражната одлука била поништена поради нејзина неполноважност.

Законот за меѓународна трговска арбитража на Република Македонија не содржи изречна одредба за правната судбина на арбитражната спогодба по поништувањето на арбитражната одлука, но правната наука е на став дека доколку арбитражната одлука не била поништена поради неполноважност на арбитражната спогодба, таа и понатаму има правна важност и претставува основ за спроведување на ново арбитражно судење (Зороска Камилоска, 2015).

Цениме за целисходно, се со цел избегнување какви било дилеми, следејќи го примерот на законодавството на Германија, во арбитражните законодавства и на други земји изречно да се уреди прашањето за ефектите од поништувањето на арбитражната одлука врз арбитражната спогодба.

Заклучок

Различното постапување на државите во поглед на признавањето и извршувањето на поништени арбитражни одлуки во држава на потекло, како резултат на различното толкување на одредбите на ЊК од 1958 година, отвора доста проблеми, пред сè ја нарушува правната сигурност и извесност на арбитражното одлучување и воопшто довербата во арбитражата како алтернативен начин на решавање на спорови, од причина што не е јасна правната судбина на арбитражната одлука, дали поништувањето значи неполноважност на донесената арбитражна одлука или сепак можност за нејзин опстанок во некоја друга држава преку механизмот на признавање и извршување. Со цел надминување на ваквата состојба, цениме за потребно униформиран пристап од страна на сите судови при признавање и извршување на поништени арбитражни одлуки во држави на потекло, во смисла водење сметка поради која причина било поништувањето на арбитражната одлука. Имено, доколку арбитражната одлука во државата на потекло била поништена поради чисто локални стандарди, истото не би требало да претставува пречка за нејзино признавање во друга држава, додека ако арбитражната одлука била поништена поради меѓународни стандарди, во тој случај би постоела реална пречка за признавање и извршување на арбитражната одлука.

Сугерираме за ратификација на ЕКМГА од 1961 година во внатрешните законодавства и на други земји, освен постојните, од причина што истата превидува навистина ефикасен и ефективен механизам за признавање и извршување на арбитражни одлуки поништени во држава на потекло под услови кои се во насока на промоција на меѓународните стандарди.

Во поглед на правната судбина на арбитражната спогодба по поништувањето на арбитражната одлука, цениме за потребно јасно дефинирање на истата во арбитражните законодавства на сите земји, се со цел избегнување какви било дилеми, во смисла на тоа дека ако арбитражната одлука била поништена поради неполноважност на арбитражната спогодба истото за последица повлекува потреба од склучување на нова арбитражна спогодба или правната заштита да се оствари пред државен суд, додека доколку арбитражната одлука била поништена поради чисто процедурални причини истото не повлекува за последица неполноважност на арбитражната спогодба и арбитражниот суд има надлежност да спроведе ново арбитражно судење.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Учебници, книги, статии:

Alfons, C., (2010). Recognition and Enforcement of Annulled Foreign Arbitral Awards: An Analysis of the Legal Framework and Its Interpretation in Case Law and Literature, Peter Lang.

Born B. G., (2014). International Commercial Arbitration, 2nd ed, Kluwer Law International.

Born B. G., (2015). International Arbitration: Law and Practice, 2nd ed, Kluwer Law International.

Casey, B., J., (2023). Arbitration Law of Canada: Practice and Procedure, Fourth Edition Hardcover, Juris Net, LLC.

Gaillard, E., (1998). Some Notes on the Drafting of ICSID Arbitration Clauses, in ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Volume 3, Issue 1.

Gaillard, E. (1999). The Enforcement of Awards Set Aside in the Country of Origin, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal Volume 14.

Hendel J. C. & Pérez Nogales M. A., (2019). Chapter 12: 'Enforcement of Annulled Awards: Differences Between Jurisdictions and Recent Interpretations', in Katia Fach Gomez and Ana M. Lopez-Rodriguez (eds), 60 Years of the New York Convention: Key Issues and Future Challenges, Kluwer Law International.

Koch, C., (2009). 'The Enforcement of Awards Annulled in their Place of Origin. The French and U.S. Experience', *Journal of International Arbitration*.

Kronke, H., (2010). Recognition and enforcement of foreign arbitral awards: A global commentary on the New York Convention, Kluwer Law International; Wolters Kluwer Law & Business; Distributed in North, Central, and South America by Aspen Publishers, Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Austin, Frederick, MD.

Paulsson, J., (1981). Arbitration Unbound: Award Detached From the Law of its Country of Origin, *The International and Comparative Law Quarterly*.

Paulsson, J., (1998). Awards set aside at the place of arbitration, in United Nations, *Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention*.

Paulsson, J., (1998). 'Enforcing Arbitral Awards Notwithstanding Local Standard Annulments', 6 *Asia Pacific Law Review* 1.

Paulsson, J., (1998). Enforcing Arbitral Awards Notwithstanding Local Standard Annulments, *Asia Pacific Law Review* Volume 6 No. 2.

Paulsson, J., (1998). May or Must Under the New York Convention: An Exercise in Syntax and Linguistics, *Arbitration International*, Volume 14, Issue 2.

Paulsson, J., (1999). Awards set aside at the place of arbitration, *Enforcing Arbitration Awards under New York Convention, Experience and Prospects*, Papers presented at "The New York Convention Day", 10 June 1998, United Nations Publication, 24.

Petrovic, M., (2000). „Pravni osnov izvršenja ponistene arbitrazne odluke”, *Pravni zivot* br. 12.

Quinke, (2019), in: Wolff, *New York Convention, Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958, Article-by-Article Commentary*, 2nd ed., Art. V para. 455.

Sanders, J., (1998). *Enforcing Arbitral Awards Under the New York Convention: Experience and Prospects*, *New York Convention Day*.

Sanders, J., (1998). The History of the New York Convention, in A. van den Berg (ed.), *Improving the Efficiency of Arbitration Agreements and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention*, ICCA Congress Series No. 9, Paris.

Sanders, J., (1999). *New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*, *International Law Review* Volume 43.

Teixeira, D. B., (2019). 'Recognition and Enforcement of Annulled Arbitral Awards under the New York Convention', *VIII Indian Journal of Arbitration Law* 1.

Thadikaran, M., (2014). 'Enforcement of Annulled Arbitral Awards: What Is and What Ought to Be?' 31 *Journal of International Arbitration* 575.

Van den Berg, A. J., (1985). 'When Is an Arbitral Award Nondomestic under the New York Convention of 1958', 6 *Pace L Rev* 25.

Van den Berg, A. J., (1989). Recent Enforcement Problems under the New York and ICSID Conventions, *Arbitration International* 2.

Van den Berg, A. J., (1996). 'The New York Convention: Its Intended Effects, Its Interpretation, Salient Problem Areas', *The New York Convention of 1958, ASA Special Series* 25.

Van den Berg, A. J., (1998). „Enforcement of Annulled Arbitral Awards?“, *ICC Bulletin* Volume 9 No 2.

Van den Berg, A. J., (2014). Should the Setting Aside of the Arbitral Award be Abolished? *ICSID Review*.

Wolff, K., (2012). *New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*.

Zell, L. J., (2009). Discerning the Validity of Arbitration Agreements Containing Heightened Judicial Review Clauses after *Hall Street Associates, L.L.C. v. Mattel, Inc.*, Volume 40 Issue 4 Summer, Article 7, *Loyola University Chicago Law Journal*.

Зороска, Камиловска, Т. (2015). Арбитражно право, Правен факултет Јустинијан Први, Скопје.

Законски и правни извори и меѓународни документи:

Закон за меѓународната трговска арбитража на Република Македонија „Службен весник на РМ“ бр. 39/2006;
Закон о арбитражи, Службени гласник РС, бр. 46/2006;
Францускиот граѓански законик;
Францускиот закон за арбитража;
Федералниот закон за арбитража на САД;
Германскиот закон за арбитража;
ЊК од 1958 година;
ЕКМГА од 1961 година.

Случаи:

Baker Marine (NIG.) Ltd v. Chevron (NIG.) Ltd;
Spier v. Calzaturificio Tecnica;
Société Norsolor v. Société Pabalk Ticaret Limited Sirketi;
Société Hilmarton Ltd v. Société Omnium de traitement et de valorisation (OTV);
Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt.

Користени веб-страни:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=en пристапено на 18.4.'24;
<https://www.newyorkconvention.org/list+of+contracting+states> пристапено на 18.4.'24.